

Nr 7

Av herr **Hermansson m. fl.**, *angående barnstugeverksamheten,*
m. m.

(Lika lydande med motion nr 4 i Första kammaren)

Rätten till arbete är inskriven i FN-stadgan om de mänskliga rättigheterna. Rätten till arbete är också föreslagen bli inskriven i Sveriges nya författning. Men i dag är denna rättighet för alltför många bara en utopisk dröm. Även i vårt land saknar denna rättighet ännu realitet för många medborgare. Vi hävdar inte att någon rent formellt skulle vägras rätten till arbete, men däremot har vi långt kvar innan alla medborgare kan få möjlighet att utnyttja denna rättighet.

I detta avseende utgör kvinnorna en särskilt missgynnad grupp, framför allt då kvinnor med minderåriga barn. Detta faktum har mycket ogynnsamma följdverkningar både för den enskilde individen och för samhället i dess helhet. Kvinnans likställighet — varom så mycket så länge har talats — bestäms av hennes uppgifter i det ekonomiska systemet under ett visst utvecklingsskede, alltså hennes inlemmande i produktionen. Jämställdheten mellan kvinnor och män på en ny och friare grundval kan *helt* förverkligas endast i samband med en grundläggande förändring av samhällets organisation.

Vårt samhälle måste i dag sätta in mycket större resurser på att bryta den djupt konservativa inställningen i dessa frågor, vilken medverkar till att kvinnornas engagemang inte bara i förvärvslivet utan också i det politiska och kulturella livet är så begränsat.

Det finns 700 000 friska arbetsföra kvinnor i vårt land utan barn eller med barn över 16 år, som inte har förvärvsarbete. Av småbarnsmödrarna (med barn under 7 år) har endast 16 procent förvärvsarbete, av skolbarnsmödrarna 26 procent och av kvinnor med barn över 16 år 32 procent.

När man ser dessa siffror och procenttal frågar man sig kanske om kvinnan inte själv vill ut i förvärvslivet. Undersökningar har nyligen gjorts om detta, bl. a. i Göteborgs stad. Där har man kommit fram till att av de 421 hemarbetande kvinnorna i undersökningen (motsvarande omkring 24 400 kvinnor) som förklarat sig ej ännu söka förvärvsarbete uppgav 71 hemcentrerade skäl av typen: "trivs bäst hemma", "stor arbetsbörda i hemmet", "familjen behöver mig" och 15 % (minst 4 000 kvinnor) uppgav problem med barntillsyn. Skäl som uttryckte osäkerhet på grund av lång frånvaro från arbetsmarknaden, bristande utbildning och för hög ålder framfördes av 26 % av kvinnorna, men mannens negativa inställning

tycktes vara minst lika väsentlig. 27 % uppgav sig ej söka av denna anledning (6 600 kvinnor). 51 % ansåg att det ej var nödvändigt för familjens ekonomi, att det inte lönade sig på grund av höga omkostnader och sambeskattnig (totalt 12 700 kvinnor). Omkring en fjärdedel av kvinnorna uppgav hälsoskäl och ytterligare 20 % ansåg att dubbelarbete skulle bli alltför pressande eller att tillvaron skulle bli för stressad om båda makarna förvärvsarbetade (tillsammans 11 000 kvinnor).

Tveksamheten att gå ut i förvärvslivet har samhälleliga orsaker. Samhället fungerar undermåligt och detta får en rad negativa konsekvenser, främst för kvinnorna. Man måste också till de ovan nämnda orsakerna till tveksamheten inför att gå ut i förvärvslivet lägga det faktum att kvinnan dessutom är bunden till hem och familj och därför icke kan reflektera på arbete som kan erbjudas på annan ort än hemorten.

Trots detta förklarliga dolda "motstånd" i många fall ger publicerade siffror belägg för att hundratusentals kvinnor verkligen vill ha ett förvärvsarbete om barntillsynen vore ordnad. I familjedaghemsutredningens betänkande (SOU 1967: 39) redovisas inte mindre än 210 000 familjer med barn under 10 år, där modern skulle vilja förvärvsarbeta på hel- eller deltid om barntillsynen gick att ordna på ett tillfredsställande sätt. Enligt samma utredning visar en kartläggning som gjorts, att det finns ca 320 000 barn under 10 år, vars föräldrar eller förälder förvärvsarbetar mer än 15 timmar per vecka. Tillsynen av dessa barn under den tid föräldrarna arbetar sker i hög grad i det egna hemmet. 160 000 barn tillses sålunda i det egna hemmet av hembiträden, av föräldrarna själva, av syskon m. fl. För ca 60 000 barn är tillsynen ordnad genom privata familjedaghem. 30 000 barn har tillsynen ordnad inom ramen för den samhälleliga barntillsynen, dvs. genom dag- och fritidshem, lekskolor eller kommunala familjedaghem. 60 000 barn är utan tillsyn under den tid föräldrarna förvärvsarbetar. Resterande 10 000 barn tillses genom olika former av kombinerad tillsyn. Man kan sålunda med fog tala om en bristsituation som är skrämmande.

En ordentlig utbyggnad av barnstugeverksamheten på snabbaste möjliga tid är därför så trängande och nödvändig att någon diskussion härom inte skulle behövas. Man måste gå till generalangrepp mot att takten i barnstugeverksamhetens utbyggnad varit så långsam trots höjningar av statens anordningsbidrag. När dessa nu höjts någorlunda tillfredsställande kan man fråga sig vad anledningen är till att barnstugeverksamheten ändå inte utbyggs i en väsentligt ökad takt. Om man bortser från ett visst motstånd på sina håll och en viss oförståelse som kan spåras ute hos de kommunala myndigheterna, kan man dock främst genom gjorda undersökningar konstatera, att kommunerna som ett bekymmer anmält de höga driftkostnaderna för barnstugeverksamheten.

Statsbidraget till driften av daghem och gemensamma barnstugor är

f. n. 1 600 kr. per år och plats för sådan barnstugeverksamhet där minst $\frac{2}{3}$ av platserna avser heldagstillsyn eller tillsyn åtminstone fem timmar om dagen. Driftbidragen till fritidshem utgår med 600 kr. per plats och år.

Det kan vara förståeligt med de höga och ständigt stegrade kommunal-skatterna som vi har, att kommunalmännen hesiterar inför ytterligare utgifter, och då kan det ofta bli barnstugeverksamheten som kommer i kläm. Man anser sig heller inte kunna ta ut alltför höga föräldraavgifter så att det för en familj skulle bli onormalt dyrt att ha t. ex. två barn i en barnstuga.

Därför är det viktigt att statsmakterna väsentligt höjer driftbidragen till barnstugeverksamheten. Om staten dessutom, i enlighet med vad vi i en annan motion yrkat, övertog kostnaderna för skolorna och på ett bättre sätt hjälpte kommunerna med kostnaderna för folkpensionärernas bostadsbidrag etc., skulle kommunerna också härigenom få ökat ekonomiskt utrymme för anordnandet av barnstugeverksamhet. Då skulle också staten kunna fastställa en kvotering sålunda, att varje kommun ålades att bygga en viss procent barnstugeplatser per antal barn under tio år.

Till detta invändes kanske, att det finns kommuner, som inte har något behov av barnstugeplatser därför att man inte har några förvärvsarbetande mödrar. Då måste en mycket viktig fråga komma in i bilden. Barnstugeverksamheten får under inga omständigheter enbart ses som en verksamhet för mammorna eller enbart för arbetsmarknaden etc. Tonvikten måste mer än nu läggas på barnen själva och deras möjligheter att kunna utvecklas efter sin förmåga och erhålla en god social anpassning. Av landets ca 925 000 barnfamiljer (= något barn under 16 år) har nära hälften bara ett barn och de familjer som har fyra eller fler barn under 16 år är ett försvinnande fåtal, omkring 48 000. Det är sällsynt att den enskilda mamman har möjligheter att ge sitt barn en någorlunda stimulerande och rik uppväxttid, där barnet på ett riktigt sätt kan förbereda sig för sin framtida samhällsroll. Vi måste bättre än hittills utnyttja de viktiga förskoleåren för att ge barnet den rikedom på intryck, den positiva och utvecklande miljö, som är så betydelsefull för det. Barnstugan (lekskolan) med den för sitt ändamål utbildade personalen och utrustningen kan däremot ge barnet allt detta tillika med en värdefull kontakt med andra barn. Men då får vi heller inte betrakta barnstugorna som en sorts andrahandsersättning för att vara hemma hos mamma och vi måste dessutom ställa höga krav på kvaliteten på den vård och fostran som barnet får där. Inte minst måste vi skaffa fram bättre resurser när det gäller forskningen på detta område.

I konsekvens med denna syn på barnstugeverksamheten borde huvudmannen för denna verksamhet vara utbildningsdepartementet och inte som nu socialdepartementet.

Alltfler kvinnor i dag och ännu fler i morgon önskar att ha både barn

och yrke. Detta blir nu ett dubbelengagemang och en svår balansgång och dessutom innebär det i dag två arbetsuppgifter, vilket för många kvinnor blir övermäktigt både i psykiskt och fysiskt hänseende.

Därför är frågan om kvinnans rättighet till arbete inte löst enbart om vi nu äntligen någon gång skulle kunna få tillräckligt med platser i våra barnstugor. För att kvinnan till fullo skall kunna begagna sin rätt till förvärvsarbete fordras också en väl utbyggd samhällelig service på andra områden än barn tillsynens. Det fordras en bättre boendeservice och nyare och djärvare grepp i hela familjepolitiken.

I fråga om kollektiv- eller servicehus och serviceanordningar av annan art ute i bostadsområdena är Sverige i dag ett underutvecklat land och därför är en mycket stor och snar satsning på detta område en nödvändighet. Under föregående år tillsattes äntligen efter ett starkt tryck på myndigheterna en utredning för att utreda frågan om bättre boendeservice. Denna bör givetvis arbeta med största skyndsamhet men dessutom, och detta är inte minst viktigt, måste de ansvariga myndigheterna på allvar och utan att avvakta pågående utredning, se över låne- och bidragsbestämmelserna för bostadskomplement av servicekaraktär. Dessa är i dag ogynnsamma.

Samhället måste på detta område liksom på så många andra få möjlighet att styra utvecklingen på ett sunt sätt. En kommersialisering av denna verksamhet får icke lov att utbreda sig, och samhället måste därför omgående påta sig hela initiativet och planeringen. Kostnaderna är en mycket väsentlig fråga för boendeservicen, som måste bli tillgänglig för alla och icke bara vara ett privilegium för de bättre ekonomiskt situerade. I detta sammanhang måste genom upplysning och på annat sätt en radikal omvärdering ske vad det gäller "priset" på det arbete som i dag läggs ner i de många små enskilda hemmen.

På många platser i vårt land finns i dag inte rättigheten till arbete för kvinnor av den anledningen att några arbetsmöjligheter inte står till buds. I dessa fall måste en rad åtgärder vidtagas för att skapa nya arbetstillfällen. Om kvinnorna går till ortens arbetsförmedling och söker arbete — ställer sig till arbetsmarknadens förfogande — måste följderna bli att de, sedan viss tid gått, får rätt att uppbära av staten betalt arbetslöshetsunderstöd, då de ju är arbetslösa. Härigenom kan också vinnas, att vi finge en bättre inventering av den dolda kvinnliga arbetslösheten.

Det gäller också att så snabbt som möjligt åstadkomma förändringar i attityden och mentaliteten hos både män och kvinnor när det gäller den verkliga rätten för kvinnorna till förvärvsarbete och möjligheten att kunna ta ett sådant. Här skulle massmedia av olika slag kunna spela en betydande roll. Men tyvärr har det hittills visat sig, att de pålitligaste bevararna av gamla förlegade normer och föreställningar, som icke tillhör vår tid, är just radio och TV i förbund med veckopressen. Också här måste sam-

hället använda sitt inflytande så att inriktningen hos våra massmedia kommer att hjälpa till att skapa en förändrad attityd till hela problemet om rätten till arbete också för kvinnorna, rätten till samma arbete som männen och på samma villkor.

Med hänvisning till vad som i motionen anförts föreslår vi,
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda att

- 1) en 5-årsplan för byggande av minst 150 000 nya platser i barnstugorna fastställs;
- 2) en höjning av statsbidraget till driftkostnaderna för barnstugeverksamheten snarast företages;
- 3) varje kommun ålägges att bygga viss procent platser i barnstugor per antal i kommunen boende barn under 10 år;
- 4) barnstugeverksamheten överföres från socialdepartementet till utbildningsdepartementet;
- 5) varje länsarbetsnämnd snarast låter göra en inventering av arbetslösheten bland kvinnor;
- 6) en snabb utbyggnad av boendeservicen stimuleras genom gynnsamma låne- och bidragsvillkor;
- 7) de i motionen i övrigt framförda synpunkterna tillgodoses.

Stockholm den 12 januari 1968

C. H. Hermansson (vpk) Gunvor Ryding (vpk) Eivor Marklund (vpk)

Axel Jansson (vpk) Gustav Lorentzon (vpk) Sven Hector (vpk)

Henning Nilsson (vpk)

Erik Karlsson (vpk)